

FRIZON

Av Magnus
Henrekson

3

Magnus Henrekson är professor i nationalekonomi och Senior Research Fellow vid Institutet för Näringslivsforskning (IFN).

FOTO: TT

Lär ut för livet

Kvaliteten på skolorna är avgörande för ett lands välstånd. Sverige måste återgå till den klassiska kunskapssynen.

Kulturellt, teknologiskt, ekonomiskt och militärt utmanas västvärldens hegemoni av icke-västerländska länder, särskilt Kina. Dessutom är en växande andel av befolkningen i arbetsför ålder helt inaktiv – de arbetar inte, studerar inte och söker inte heller aktivt arbete.

En återkommande förklaring till denna relativa nedgång är de skattesänkningar och avregleringar som inleddes i början av 1980-talet och vars effekter sägs ha förstärkts av den efterföljande globaliseringen.

Men varför uppstod den västerländska hegemonin överhuvudtaget? Förklaringen är mångfasetterad, men en sak är säker: det fanns en väl fungerande skola som både gav grundläggande kunskaper till alla och kunde förmedla avancerad kunskap till de intellektuellt begåvade oavsett social bakgrund.

Med tiden har mänskligheten utvecklat en omfattande förståelse för hur vårt alltmer komplexa samhälle fungerar. Barn föds in i en värld som skiljer sig mycket från den värld som vår art levte i under nästan hela sin evolutionära historia. För att överleva i och vidareutveckla denna värld som vuxna måste barnen tillägna sig omfattande kunskaper och färdigheter; varje ny generation måste därför förses med relevant kunskap om den ”gamla” värld som de föds in i.

Det handlar inte bara om att tillgodogöra sig verifierbara vetenskapliga fakta och de – framförallt matematiska – metoder som utvecklats för detta ändamål. Det handlar också om gemensam kunskap, det vill säga den som krävs för att en individ ska fungera väl i sitt nationella sammanhang och bli en del av den kulturella gemenskapen genom att lära sig skriva och tillgodogöra sig litteratur, historia och geografi. De etiska begrepp som krävs för att bedöma vad som är rätt och fel är också viktig gemensam kunskap.

Beprovd erfarenhet och modern neurovetenskaplig forskning har lärt oss att sådan kunskap bäst förmedlas av skickliga lärare. Ett centralt pedagogiskt verktyg för undervisning och

förståelse är läroboken, som kombinerar fakta och sammanhang i en logisk progression. Eleverna förvärvar samtidigt viktiga ytterligare färdigheter som kreativitet, kritiskt tänkande och problemlösningsförmåga. Dessa kompetenser är inte självständiga utan utvecklas i hög grad som en bieffekt av studier på en alltmer avancerad nivå, där varje ny nivå bygger vidare på den föregående. Traditionell ämnesindelning och faktabaserat lärande är därför det bästa sättet att bygga upp nödvändig kunskap för att lösa problem, tänka kritiskt och utveckla kreativitet.

När elever och lärare arbetar systematiskt och långsiktigt med ett ämne förbättras samtidigt elevens icke-kognitiva färdigheter: självdisciplin, motivation, arbetsmoral, uthållighet, pålitlighet, ansvarstagande, punktlighet, social kompetens och emotionell stabilitet. Dessa faktorer är viktiga inte bara för att lyckas på arbetsmarknaden utan också för att leva ett gott liv i vidare bemärkelse. Flera studier visar att icke-kognitiva färdigheter väger tyngre än intelligens som förklaring till varför människor deltar i arbetslivet och undviker bidragsberoende.

Synen på vad kunskap är och hur den bäst förvärvas har gradvis förändrats i de flesta västländer. Den klassiska uppfattningen, att det rör sig om förmågan att känna till och behärska systematiskt framtagna och verifierbara fakta blev under senare delen av 1900-talet alltmer ifrågasatt. Istället växte en postmodern socialkonstruktivistisk syn fram, enligt vilken kunskap skapas i ett socialt sammanhang. Den innebär i förlängningen att ingenting uppfattas som objektiv kunskap, vilket står helt i strid med den klassiska synen. Tendensen förstärks av den postmoderna analys som i hög grad har inspirerat läroplanerna och som ser som sin huvuduppgift att ”dekonstruera” det maktanspråk som döljer sig bakom till synes neutrala resonemang.

Detta har bidragit till att undergräva skolans fostrande uppdrag. Ansvar för elevernas utveckling har i allt högre grad förts över till eleverna själva, medan läraren degraderats till handledare. Om det inte längre anses möjligt att skaffa sig objektiv kunskap om världen får det omvälvande effekter för skolan. För att fullt ut >>

”

Ansvar för elevernas utveckling har i allt högre grad förts över till eleverna själva, medan läraren degraderats till handledare.

”

Ungdomars attityder är en produkt av den miljö de växer upp i – en miljö som skapas av vuxna. Det är vuxenvärldens ansvar att förbereda de unga för (arbets)livet.

Sentens från Matteusskolan i Stockholm.

FOTO: ANDERS WIKLUND/TT

förstå något måste varje elev, enligt detta synsätt, konstruera sin egen kunskap. Detta anses vara mest effektivt om barnet från tidig ålder aktivt utgår från sina egna erfarenheter, använder sina egna metoder och gör sina egna undersökningar.

Denna pedagogik betonar också vikten av att diskutera och ifrågasätta studieobjektet, *samtidigt* som man tillägnar sig grunderna i ämnet. Ämnena framställs inte som att de har en kärna som eleverna förväntas lära sig. Kunskapsförmedling är heller inte en prioriterad läraruppgift. En av de sorgligaste konsekvenserna av detta synsätt är att skolorna inte längre strävar efter att erbjuda varje elev möjlighet att tillägna sig de kunskaper som de mest inflytelserika vuxna bygger sitt inflytande på: relevanta kunskaper om det egna samhället och om hur världen är uppbyggd, god analytisk förmåga, upptränad lässkicklighet och förmåga att uttrycka sig väl i tal och skrift.

Att hålla tiden: en lärdom för livet.

FOTO: MUJO KORACH/TT

Skolorna fokuserar inte heller som tidigare på icke-kognitiva färdigheter, trots att det gynnar både dem som fortsätter sin utbildning på en högre nivå och dem som börjar arbeta. Bristen på icke-kognitiva färdigheter kan delvis förklara varför ungdomar har svårt att få jobb samtidigt som arbetsgivarna inte kan rekrytera ens till jobb som inte kräver många års formell utbildning.

Det är viktigt att inte moralisera över bristen på dessa färdigheter. Ungdomars attityder är en produkt av den miljö de växer upp i – en miljö som skapas av vuxna. Det är vuxenvärldens ansvar att förbereda de unga för (arbets)livet.

Den postmoderna synen står också i vägen för att undervisa om det som Jonah Goldberg i boken *Suicide of the West* kallar ”miraklet”, nämligen detta att vi – vår biologi till trots – har socialt konstruerat en marknadsbaserad ordning byggd på avtal, objektiva regler, rättsstatsprincipen, individualism, personlig frihet och meritokrati. Detta har möjliggjort den explosion i levnadsstandard, livslängd och mänsklig blomstring som vi nu tar för given. Men eftersom detta system går stick i stäv med hur vi är genetiskt programmerade är det bräckligt och kommer oupphörligen att attackeras av kollektivistiska ideologier i olika former.

För att motstå de kollektivistiska idéernas lockelse och tribalismens krafter måste eleverna få lära sig hur vårt system fungerar och den extraordinära historiska kamp som ligger bakom dess uppkomst. Att lära sig om de enorma personliga kostnader som otaliga människor i tidigare generationer ådragit sig i denna kamp, kommer att ingjuta en känsla av tacksamhet och stolthet eller till och med värnads. För att bevara det vi har att tacka för

vår individuella frihet och sociala välfärd måste skolorna undervisa om dess unika karaktär och bräcklighet. På så sätt väcker man hos eleverna en känsla av ansvar för att bevara och vidareutveckla detta system som vuxna.

Den postmoderna socialkonstruktivistiska kunskapssynen, som förstärks av identitetspolitikens grundsatser, står inte bara i vägen för kunskapsinhämtning, den låter också lojaliteten mot den egna gruppen trumfa individens frihet och rättigheter. Följden blir förbittring och leder till förakt och skam gentemot just det system som är oöverträffat både när det gäller dess förmåga att skapa ett brett välstånd och erbjuda möjligheter till mänsklig blomstring.

När skolan sviker sitt uppdrag får familjen allt större betydelse för att lära ut icke-kognitiva färdigheter, ofta genom att barnen deltar i strukturerade aktiviteter som sport, dans och musik. Detta är inte sällan dyrt och kräver föräldrarnas engagemang, vilket gör att det sker långt ifrån i alla familjer. Här har vi ytterligare ett skäl till att dagens skolor inte lyckas mildra – utan till och med kan förstärka – betydelsen av social bakgrund för hur barn klarar sig i vuxenlivet.

Den klassiska kunskapssynen står inte i motsättning till ett ifrågasättande förhållningssätt, eller för den delen kreativitet – tvärtom förutsätter dessa kompetenser att eleverna har tillägnat sig tillräckliga kunskaper i det ämne de ifrågasätter! Det hävdas ofta att även om svenska och andra västerländska elever inte utmärker sig i kunskapstester så är de mer kreativa än elever från länder som fortfarande har ett skolsystem som bygger på en klassisk kunskapssyn och traditionella undervisningsmetoder. Resultaten från det kreativitetstest som ingick i PISA-undersökningen 2012 talar dock emot detta antagande. Sex asiatiska samhällen (Singapore, Sydkorea, Japan, Hongkong, Kina och Taiwan) toppade listan. USA och Sverige placerade sig på plats 14 respektive 20 av 28 deltagande OECD-länder.

I båda de stora internationella undersökningarna av utbildningsresultat, PISA och TIMSS, är resultaten mycket sämre i de stora västländerna jämfört med de asiatiska samhällen som presterar bäst. Den låga andelen som når avancerad nivå i matematik jämfört med ledande asiatiska länder är särskilt anmärkningsvärd. Vid en närmare granskning är det faktum att Asien hamnar i topp inte så förvånande. Utan högkvalitativa skolor baserade på en klassisk kunskapssyn hade den snabba utvecklingen i ett antal asiatiska länder knappast varit möjlig. Inom allt fler nyckelområden har de asiatiska länderna blivit, eller är på väg att bli, teknologiska ledare.

Det långa loppet är kvaliteten på ett lands skolsystem avgörande för dess välstånd. De mest begåvade och motiverade eleverna måste kunna få en hög nivå av värdefull kunskap och samtidigt lyfta de mindre begåvade. En någorlunda rättvis inkomstfördelning kan inte upp-

nås om inte också de elever som är mindre studiebegåvade eller växer upp i socioekonomiskt utsatta familjer får del av viktiga kunskaper och färdigheter.

En skola som inte lyckas förmedla detta till sina elever kan inte kompensera detta genom att förlänga antalet år i skolan.

Även i framtiden kommer det att finnas jobb som inte kräver högre utbildning, men som kräver att den anställde är ansvarsfull, har rätt attityd, kommer i tid och behandlar kunderna väl. Något som i grunden är goda nyheter: utbildningskraven ökar inte så snabbt att alla utan högskoleexamen blir arbetslösa. Men om skolan inte längre inviger eleverna i en värld som ska delas och vidareutvecklas i samarbete med andra, måste samhället förlita sig på föräldrarnas förmåga att göra det. Skolan misslyckas då med en av sina viktigaste uppgifter: det kompensatoriska uppdraget.

Klassisk kunskapssyn: lärarledd undervisning i Kina.

FOTO: LEJEANREP/ALAMY

Jag har hävdat att kunskapssynen är den mest avgörande institutionen i varje skolsystem, eftersom den bestämmer innehållet i läroplaner och undervisningsmetoder.

För att bota sjukdomstillståndet i västvärldens skolsystem krävs en återgång till den klassiska kunskapssynen, uppdaterad och anpassad till rådande omständigheter, men fortfarande baserad på konkreta kursplaner och lärarledd undervisning.

De positiva konsekvenserna skulle märkas snabbt. Det vore också en ”gratis lunch” – elevernas kunskaper skulle förbättras över hela linjen utan att mer resurser skulle behöva tillföras. Man skulle också komma till rätta med många av de psykosociala problem som dagens system skapar hos både elever och lärare.

Det förutsätter emellertid att vi vågar ge tillbaka ansvaret till skolan så att den kan förbereda eleverna inför uppgiften att bevara vår gemensamma värld. ✨

”

Skolan misslyckas då med en av sina viktigaste uppgifter: det kompensatoriska uppdraget.